

KRIMINALINĖ SUBKULTŪRA IR JOS ĮTAKA RECIDYVINIAM NUSIKALSTAMUMUI

Doktorantas Artūras Petkus

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Kriminologijos katedra, Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 71 46 18
Elektroninis paštas crimlogd@ltu.lt

Pateikta 2001 m. kovo 2 d.

Parengta spausdinti 2001 m. balandžio 11 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Kriminologijos katedros vedėja doc. dr. G. Babachinaitė ir šios katedros prof. habil. dr. J. Galinaitė

Santrauka

Kriminologai, teisininkai ir kitų mokslo sričių specialistai jau daugelį dešimtmečių tiria recidyvinio nusikalstamumo, kaip negatyvaus ir netgi destruktivaus socialinio reiškinio, priežastis bei sąlygas, ieško būdų, kaip neutralizuoti jų neigiamą įtaką recidyviniam nusikalstamumui. Tačiau iki šiol lietuviškoje literatūroje kriminalinei subkultūrai įkalinimo įstaigose, t.y. veikiams, turintiems itin didelę įtaką recidyvisto asmenybei ir recidyviniam nusikalstamumui, buvo skiriama nepakankamai dėmesio.

Šiame straipsnyje pateikiama kriminalinės subkultūros samprata, pagrindiniai raidos aspektai, recidyvistų socialinės – psichologinės charakteristikos elementai, kurie, veikiami socialinės izoliacijos ir norminių sistemų prieštaravimų, įgyja naują formą, o vėliau determinuoja nusikalstamo recidyvistų elgesio riziką.

Tiriant recidyvinio nusikalstamumo priežastis bei sąlygas išskiriamos bendrosios ir specialiosios recidyvinio nusikalstamumo priežastys. Bendrosioms recidyvinio nusikalstamumo priežastims būdingi tokie patys arba labai panašūs požymiai kaip ir bet kuriai kitai nusikalstamumo rūšiai.

Specialiosios recidyvinio nusikalstamumo priežastys turi savitą ir kai kuriais požiūriais labai specifinių ypatumų: tai nepakankamai veiksminga nuteistų laisvės atėmimo bausmės asmenų elgesio korekcija bausmės atlikimo laikotarpiu; problemos, išskylančios resocializacijos procese atlikus laisvės atėmimo bausmę; trūkumai recidyvinio nusikalstamumo prevencijos srityje ir pan.

Tačiau tai tik bendri recidyvinio nusikalstamumo specialiųjų priežasčių bruožai. Šiame straipsnyje norėčiau akcentuoti aplinkos, į kurią patenka laisvės atėmimu nuteistas asmuo, įtaką nusikaltėlio asmenybei ir tokios įtakos padarinių poveikį recidyviniam nusikalstamumui. Neigiamos psichologinės bei moralinės įtakos užuomazgos pastebimos, kai ima reikštis pirmieji prieštaravimai patekus į įkalinimo įstaigą. Štai keletas iš jų:

- 1) asmuo, siekiant jį socializuoti, padėti jam adaptuotis visuomenėje, atskiriamas nuo visuomenės, priverstinai ribojami socialiniai ryšiai – dėl to vėliau neretai jie visiškai nutrūksta;
- 2) asmuo, siekiant, kad jis būtų socialiai aktyvus, savo iniciatyva dirbtų arba mokytųsi, laikomas griežtos reglamentacijos aplinkoje, skatinančioje pasyvumą;

- 3) asmuo, siekiant koreguoti jo antisocialines orientacijas, įkalinamas su jam lygiaverčiais, ilgalaikę nusikalstamą patirtį turinčiais asmenimis ir pan.

Todėl galima daryti svarią prielaidą, kad recidyvinis nusikalstamumas tiesiogiai priklauso nuo bausmės ir jos metu taikomų poveikio priemonių konkrečiam asmeniui. Tačiau, be oficialių valstybinio poveikio priemonių, itin didelę įtaką asmenybei daro neformali įkalinimo įstaigų mikroaplinka, todėl toliau nagrinėsiu iki šiol Lietuvoje beveik nenagrinėtą socialinį reiškinį, darančį tiesioginį poveikį recidyviniam nusikalstamumui – kriminalinę subkultūrą.

Kriminalinę subkultūrą būtų galima apibūdinti kaip socialinius ryšius reguliuojantį mechanizmą, įtvirtintą konkrečios bendruomenės priimtose elgesio taisyklėse, etinėse vertybėse, socialiniuose idealuose, komunikacinėse sistemose, kurios egzistuoja tam tikrose institucijose arba organizacijose.

Kriminalinė subkultūra – tai nuteistųjų saviorganizacijos forma, tampanti gyvenimo būdu, apimanti jų lyderius, griežtą vertikalią hierarchinę struktūrą, nerašytą norminę sistemą su savitomis moraliniais principais ir prievarta grindžiamomis elgesio taisyklėmis, tradicijomis, žargonu, bendromis piniginėmis lėšomis, turint tikslą patenkinti bendrus poreikius [1, p. 38].

Taip mes galime apibūdinti kriminalinę subkultūrą šiandien. Tačiau moksliskai pagrįsti šį sudėtingą socialinį reiškinį buvo labai sunku. Pavyzdžiui, JAV šią problemą pradėjo nagrinėti sociologinės kriminologijos atstovai. Pažymėtina, kad jie iš pradžių tyrė ne su nusikalstamumu susijusias problemas įkalinimo įstaigose, o konfliktiškus santykius pačioje visuomenėje. T. Selinas teigė, kad skirtingi požiūriai į gyvenimą, įpročius, mąstymo ir elgesio stereotipus, skirtingos vertybės apsunkina žmonių tarpusavio supratimą, užuojautą, netgi gali paskatinti agresyvių elgesį kitos kultūros atstovų atžvilgiu [2, p. 168]. Susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, teisės ir moralės normos, galiojančios visuomenėje, gali būti vertinamos kaip naudingos tik vienai nustatytai socialinei grupei, todėl jų neigimas neprieštarauja vertybėms, viešpataujantiems kitose visuomenės grupėse.

Remdamasis šia teorija, JAV sociologas A. Cohenas suformulavo subkultūros koncepciją [3, p. 42]. Jis susiaurino savo tyrimų objektą ir tyrinėjo atskirų nusikalstamų susivienijimų kultūrinių vertybių ypatumus. Mokslininkas nustatė, kad šiose mikrogrupėse gali formuotis savitos mini kultūros (požiūriai, įpročiai, mokėjimai, elgesio stereotipai, bendravimo taisyklės, teisės ir pareigos, bausmių sistema pažeidusiems elgesio normų reikalavimus) – šis fenomenas buvo pavadintas „subkultūra“.

Kriminologiniais tyrimais buvo nustatyta, kad kriminalinės subkultūros nuostatos labai prieštarauja visuomenėje viešpataujantioms vertybėms ir neretai kelia joms tiesioginę grėsmę. Patekęs į tokią mikrogrupę, perėmęs joje egzistuojančią subkultūrą, asmuo lyg ir atsiriboją nuo bendrų socialinių draudimų, tačiau neretai toks socialinių draudimų pažeidimas kriminalinėje subkultūroje yra vertinamas teigiamai arba net skatinamas.

Apibendrinant praktinę bei teorinę medžiagą galima daryti išvadą, kad didelę kriminalinės subkultūros dalį sudaro bendruomenių subkultūra, išoriškai pasikeitusi dėl specifinių įkalinimo vietų sąlygų. Kita kriminalinės subkultūros sudedamoji dalis formuojasi atliekant bausmę. Didelę įtaką jai daro priverstinai ribotoje erdvėje laikomi tos pačios lyties individai, neturintys galimybės pagal savo poreikius pakeisti socialinę aplinką. Svarbiausias jų tikslas – išsaugoti minimalų dvasinį, socialinį bei materialinį gėrį, likusį praradus laisvę. Tokie subkultūros komponentai būdingi bet kurios socialinės grupės atstovams, ilgą laiką izoliuotiems nuo visuomenės, bandantiems išsaugoti bent minimalų vertybių kiekį, kad ir koks buvo jų ankstesnio gyvenimo būdas. Šio proceso padarinys – įkalinimo įstaigose susiformavusi savarankiška konkrečios socialinės mikroaplinkos kultūra, apimanti tiek kriminalinius, tiek nekriminalinius požymius (uždaros grupės subkultūra) [4, p. 62].

Kaip jau minėta, nuteistųjų bendruomenės ir jai būdingos aplinkos kūrimasis bei egzistavimas yra susijęs su gyvenimo sąlygų laisvėje ir įkalinimo įstaigoje prieštaravimais. Galima išskirti tris pagrindinius veiksnius, darančius didžiausią įtaką recidyvisto asmenybei:

- 1) asmens izoliavimas specialioje įstaigoje, kurioje nuteistiems, morališkai pasmerktiems asmenims būtina taikyti specialias apsaugos priemones. Dėl izoliacijos imama save žemai vertinti, aktualizuojamas dorovinės reabilitacijos poreikis. Tačiau reabilitacija tampa įmanoma tik išnaudojant aplinkinius, tokioje pačioje situacijoje esančius asmenis, t.y. jiems primetant pareigas ir kartu susikuriant sau papildomas teises;

- 2) gyvybiškai svarbių ir kitų būtiniausių poreikių tenkinimo ribojimas. Dėl to nuteistieji tampa psichologiškai priklausomi nuo neformalios struktūros, kuri funkcionuoja tam ir taip, kad tuos poreikius patenkinti tampa įmanoma nepaisant formalių draudimų masto. Taip nuteistieji tampa psichologiškai priklausomi nuo savo bendrijos;
- 3) paskyrimas į žemutines socialines grupes lygiavos pagrindais. Tai skatina užimti atitinkamą padėtį grupėje pagal savo asmenines savybes nepaisant oficialiai nustatytos vietos tiek erdvės, tiek socialinių santykių požiūriu. Tokių siekių visuma, pereinanči į sistemą, sukuria neformalią organizaciją.

Įkalinimo įstaigose esantiems recidyvistams konsolidacija padeda išsaugoti savojo „Aš“ vertę. Bet to maža. Visa recidyvistų butis (tiksliau – baismės atlikimo režimas) tvarkoma taip, kad visi būtų lygūs. Tuo tarpu iš tikrųjų jie lygūs ir vienodi vieninteliu požiūriu: visi jie – nusikaltėliai. Visi kiti asmenybės turinio elementai iš esmės skiriasi. Vieni jų turi didelį lyderiavimo potencialą, kiti linkę nusileisti bet kokiam spaudimui, kad tik juos paliktų ramybėje, tretį rezga intrigas, kad galėtų užimti vietą arčiau lango ir pan. Vadinasi, žmogui niekuomet nepakanka erdvės saviraiškai toje vietoje, kurią jam skiria oficiali organizacija. Tokia padėtis natūraliai skatina saviorganizaciją.

Saviorganizacija čia suprantamas kaip spontaniško, kryptingai nevaldomo proceso darinys [5, p. 319]. Spontaniškumas, savaimiškumas dar nereiškia, kad plano (tikslų) elementai šiame procese nebeegzistuoja. Jie šiame procese dalyvauja, tačiau nėra suvokiami kaip sąmoningai sukurtas proceso pagrindas. Kiekvienas saviorganizacijos dalyvis kelia sau tikslus, sprendžia su jais susijusius uždavinius, tačiau visa ši veikla yra savaiminė.

Vadinasi, nuteistųjų izoliavimas nuo visuomenės, kaip organizacijos, objektyviai lemia natūralų poreikį organizuotis toje izoliuotoje aplinkoje. Organizavimosi ašimi tampa bendros, visuotinai svarbios vertybės, kurių apsaugai užtikrinti suformuluojami visuotinai privalomi elgesio principai. Laikantis šių principų sudaroma neformali hierarchinė tarpasmeninių santykių struktūra, o neformali norminė sistema yra palaikoma bendros dorovinės – norminės sąmonės bei prievartos elementų.

Recidyvistai savo bendruomenėje apibrėžia savitas moralines vertybes. Moralė visur ir visada nuo pat susiformavimo yra tarsi dvejopa: viena dalis skirta „saviems“, kita – „svetimiems“. Taigi idėja „mes“ priešpastatoma visuomenei, kuri įvardijama kaip „jie“. Tokia recidyvistų konsolidacija, turinti jos nariams privalomas moralines bei kitas vertybes, leidžia asmeniui atsikratyti psichologinių problemų, nes tiksliai nurodo reikiamą pasirinkimo kryptį, tačiau kartu atitolina savo organizacijos narius nuo visuomenės. Nuo jos atitolstama ne tik ir ne tiek savo noru, kiek reikalaujant iš nuteistojo griežtai apsispręsti: kuriai kategorijai jis priklausys – „mes“ ar „jie“. Būtent šiuo momentu įkalinimo įstaigos administracija privalo imtis reikiamų priemonių, kad nuteistasis pasirinktų ne nusikaltėlių bendriją.

Susidaro neformali trijų lygių recidyvistų organizacija, kuriai būdinga griežta vertikali hierarchija. Aukščiausiai pakopai priklauso asmenys, organizuojantys ir vadovaujantys neformalioms grupėms. Pagrindinius savo interesus jie sieja su veikla grupės viduje, todėl jiems itin būdinga vertybė „mes“. Saviraišką jie sieja būtent su neformalios grupės veikla.

Išėję iš laisvės atėmimo vietų tokie asmenys stengiasi suburti apie save grupę, kurios nariai jau susipažinę su kriminalinės subkultūros principais, arba asmenis, kurie gali patenkinti grupės interesus ir kurie nesunkiai paveikiami vertybių dezorientacijos prasme. Tokių grupių lyderiai yra pavojingiausi visuomenės interesams, nes užsiima aktyvia ideologine veikla ieškodami ir įtraukdami į nusikalstamas struktūras vis naujus iki tol dar nenusikaltusius asmenis.

Didžiausia ta kategorija asmenų, kurie stengiasi užimti neutralią padėtį. Tokie nuteistieji aktyviai nepalaiko neformalių grupių ir tuo pat metu stengiasi nebendradarbiauti su įkalinimo įstaigos administracija. Kaip saviraiškos formą jie renkasi darbą arba kitokią teisės normoms neprieštaraujančią veiklą, bendrauja su artimaisiais ir pan. Tačiau ir šiuo atveju stebima didesnė neformalių grupių lyderių įtaka jų elgesiui nei administracijos auklėjamasis poveikis.

Žemiausią padėtį užima neformalių elgesio taisyklių pažeidėjai. Susiklosčius padėčiai, kai jų pačių neformali bendrija juos nubaudžia, tokie nuteistieji patiria tarsi dvigubą izoliaciją. Tačiau netgi tokiomis sąlygomis šioje grupėje susidaro savita struktūra, kompensuojanti buvusią tvarką. Šis reiškinys rodo, jog netgi neformalios bendrijos pasmerkimas nepriverčia atsakyti subkultūros idėjų bei principų aktualizavimo.

Abiejų pastarųjų grupių nariai gali būti įvardijami kaip kriminalinės subkultūros idėjų saugotojai, nes jų sąmonė akumuliuoja galimus neformalios veiklos variantus už įkalinimo įstaigos ribų. Susiklosčius aplinkybėms, kai reikia rinktis tikslo arba kokių nors interesų patenkinimo ar gynimo būdus, išlieka didelė tikimybė, jog labiau veiklą ribojanti ir problemiškesnė teisė bus pažeista, nes įkalinimo įstaigoje sukauptą patirtis leidžia tai daryti paprastesnėmis priemonėmis, iškeliant savo autoritetą bendraminčių akyse bei „atsiteisiant“ recidyvistą pasmerkusiai ir, jo nuomone, jį morališkai sužalojusiai sistemai.

Kaip savarankišką grupę sudaro ir tie nuteistieji, kurie glaudžiai bendradarbiauja su administracija asmenybės elgesio korekcijos srityje. Šie asmenys svarbiausia vertybe laiko laisvę. Laisvės siekimas reikalauja laikytis visuomenei priimtinių normų, todėl ir auklėjamasis tokių asmenų darbas yra daug efektyvesnis. Kartu tikimybė, kad šiai grupei priklausantys recidyvistai nusikals pakartotinai, yra kur kas mažesnė.

Izoliacijos nuo visuomenės sąlygomis recidyvistai išgyvena neigiamas psichines būsenas (baimę, įtarumą, agresyvumą, emocinį nepastovumą, nepakankamą savęs vertinimą ir pan.). Tokios recidyvistų būsenos yra ganėtinai stabilios, aiškios ir kyla grėsmė, kad jos gali prasiveržti agresijos arba autoagresijos forma [4, p. 75].

Išėjęs iš įkalinimo įstaigos, recidyvistas vėl patiria didelį stresą dėl pasikeitusios aplinkos, naujų socialinių santykių, visiškai kitokio jų reglamentavimo. Todėl manyčiau, kad tokioje situacijoje labai padidėja agresijos arba autoagresijos pavojus.

Recidyvistas įkalinimo įstaigoje adaptuojasi stipriai išreikšdamas vienas arba kitas asmenines savybes. Tokiai adaptacijai būtinos sąlygos ir įgyvendinimo būdai. Jei pastarųjų nesama, minėtų savybių akcentuacijos tampa patologinėmis būsenomis ir adaptacijos mechanizmas sugriaunamas, todėl korektiškai adaptacijai svarbi laiku suteikta kompetentinga administracijos pagalba. Tačiau ne visuomet asmuo, patekęs į įkalinimo įstaigą ir pasirinkęs priimtinausią aplinką, adaptuojasi psichologiškai nesunkiai. Net ir prisitaikius prie tų sąlygų įtampa išlieka, nes tarp formaliosios ir neformaliosios sistemų nuolat vyksta kova.

Įkalinimo įstaigose įgytos akcentuacijos, jei nėra laiku suteikiama speciali pagalba, sustabdo tokio asmens, atlikusio laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Kyla didelė tikimybė, kad asmuo, negalėdamas perimti naujų koegzistavimo visuomenėje sąlygų, rinksis paprasčiausią elgesio modelį, reikalaujantį minimalių pastangų. Sąlyga, kad jis vėl gali patekti į įkalinimo įstaigą, yra ne tik nebauginanti, bet greičiau guodžianti, nes įkalinimo įstaigos aplinka ir ten egzistuojantys santykiai jam geriau pažįstami ir labiau priimtini.

Neigiami socialinės–psichologinės buvimo laisvės atėmimo įstaigose padariniai recidyvistams gali pasireikšti tokiomis formomis:

- 1) gyvenimiška pozicija, paremta prieštaravimu visuotinai priimtoms vertybinėms – norminėms orientacijoms aktyviai veikiant neformaliose grupėse;
- 2) pasyvia pozicija, blokuojančia asmeninę iniciatyvą stengiantis išgyventi; ji įgyjama siekiant išlaikyti neutralitetą tarp įkalinimo vietos administracijos ir neformalios grupės;
- 3) susilpnėjusiu arba sugriautu adaptacijos mechanizmu, patologiniais asmenybės pokyčiais, kurie reikalauja profesionalios psichologinės pagalbos.

Nagrinėjant recidyvistų nusikalstamumo struktūrą įkalinimo įstaigose matyti, kad joje atsispindi nuteistųjų aplinkos, socialinių santykių specifika: kyla formaliosios ir neformaliosios norminių sistemų konfliktas, kurio padariniai – nusikaltimai, dažniausiai susiję su kėsinimusi į asmens gyvybę arba sveikatą. Tokiomis priemonėmis, vadovaujantis neformaliųjų normų nuostatomis, ginami atskirų neformaliųjų grupių susikertantys interesai.

Remiantis tokia praktika tiriami bausmes atlikusių recidyvistų padaryti nusikaltimai, nusikalstamo elgesio motyvacija, kurioje atsispindi vertybinės–norminės orientacijos kaip liekamieji įkalinimo padariniai. Vadinasi, tokie mums įprasti turtinių nusikaltimų, susijusių su smurtu, motyvai kaip savanaudiškumas gali būti absoliučiai klaidingai suvokiami, jei tokią veiką lemia tarpasmeniniai neformalios grupės narių santykiai. Lygiai taip pat gali būti veikiamas ir laikantis visuomenės diferencijavimo principo „mes“ ir „jie“, jei į konfliktą įtraukiamas teisės saugos pareigūnas, o nusikaltimo kvalifikuojantis požymis yra chuliganiškos paskatos.

Recidyvistų aplinkos specifika, jos dorovinė psichologinė atmosfera geriausiai atsiskleidžia neformaliojoje teisėtvarkoje. Ši teisėtvarka apima nerašytų elgesio taisyklių sistemą, pa-

žeistos teisės atkūrimo tvarką, normų pažeidėjo atsakomybę ir t.t. Neformalios elgesio taisyklės reguliuoja tris santykių grupes: santykius tarp bendrijos narių ir pačios bendrijos kaip visumos; santykius bendrijos viduje; santykius tarp bendrijos ir tų, kurie įvardijami kaip „jie“, t.y. „kiti“. Tokios teisėtvarkos atsiradimas tampa prielaida tikrajai teisei sąmonei slopinti arba visiškai deformuoti.

Recidyvistams būdingas didelis jautrumas moralinėms kategorijoms ir pirmiausia – teisingumui. Tai viena svarbiausių vertybių, kurias akcentuoja recidyvistai. Padidėjusį teisingumo poreikį lemia moralinės žalos pojūtis bei moralinės reabilitacijos poreikis. Moralinės žalos šaltiniu recidyvistai laiko teisės normas, o vienintelis būdas reabilituotis – paniekinti teisės normas, atsiradusią nišą užpildant neformalių elgesio taisyklių vertinimu ir jų laikymusi.

Taigi neformali teisėtvarka gana sėkmingai funkcionuoja dėl keleto priežasčių:

- 1) neformalios grupės interesai išaukštinami arba priešpastatomi visos visuomenės ar kitų grupių interesams, kai tos grupės nariai suvokia savo narystę bei tokios narystės teikiama pranašumą;
- 2) bendruomenės nariai diferencijuojami, suvokiami ir pripažįstami grupės narių interesų prieštaravimai, atskirų grupių atstovų vertybės personifikuojamos, elgesio principai įgauna idėjų, turinčių didžiausią reikšmę, nes negali atitikti visumos interesų;
- 3) atsiranda elgesio principai, kuriuose atsispindi ir įtvirtinami tiek bendri, tiek individualūs neformalios grupės narių interesai;
- 4) suvokiama, kad neišvengiamai būtinas elgesio reguliavimo mechanizmas, pagrįstas ne tik moralės principų autoritetu, bet ir prievarta, kurios skleidėjai yra įtakingiausias ir labiausiai susitelkusios visuomenės grupės.

Neformalios teisėtvarkos mokslinis tyrimas ir profilaktinės veiklos strategijos kūrimas turi labai didelę praktinę reikšmę, nes tokios teisėtvarkos atsiradimą tiesiogiai lemia susilpnėjęs teisės poveikis.

Tokia dezorientacija tampa dėsningu reiškiniu net ir tada, kai recidyvistai, atlikę laisvės atėmimo bausmę, grįžta į visuomenę, tačiau dėl minėtų priežasčių nesugeba prie jos prisitaikyti. Kuo mažiau jie įtraukiami į visos visuomenės veiklą, tuo silpniau į elgesio motyvaciją įtraukiami visuomeniniai interesai bei vertybės. Susidaręs vakuumas užpildomas kriminalinės subkultūros elementais, o kylantys prieštaravimai tarp jų ir oficialios teisėtvarkos slopinami nusikalstamais veiksmais.

Vadinasi, kriminogeninių savybių, kurios itin būdingos recidyvistams, korekcija yra neįmanoma nesugriovus arba bent kokybiškai nepakeitus kriminalinės subkultūros, kuri lyg tvirtas skydas saugo nusikaltėlio sąmonę nuo auklėjamojo teisės saugos institucijų ir visos visuomenės poveikio.

Vienas iš pagrindinių recidyvinio nusikalstamumo prevencijos uždavinių – neleisti, kad „įteisinti vagys“ (*воры в законе*) ir kiti asmenys, kurie gyvendami laisvėje yra aktyvūs kriminalinės subkultūros nuostatų platintojai, neigiamai veiktų prosocialiai besielgiančius asmenis, paleistus iš įkalinimo vietų [6, p. 198].

Išvados

Kriminalinė subkultūra – tai nuteistųjų saviorganizacijos forma, tampanti gyvenimo būdu, apimanti savo lyderius, griežtą vertikalią hierarchinę struktūrą, nerašytą norminę sistemą su savitomis moralinių principų bei prievartos užtikrintomis elgesio taisyklėmis, tradicijomis, žargonu, bendrais pinigais turint tikslą patenkinti bendrus poreikius.

Kriminalinės subkultūros nuostatos reikalauja, kad asmuo, esantis ribotoje erdvėje, griežtai laikytųsi neformalių reikalavimų, reguliuojančių socialinius santykius toje erdvėje, įsisauginant subkultūros vyraujančias vertybes ir pan. Recidyvistui tenka spręsti itin sudėtingą problemą, kaip adekvačiai laikytis šių nuostatų ir kartu nepažeisti įkalinimo įstaigoje galiojančios oficialios tvarkos. Dėl adaptacijos problemų, nuolatinių frustracijų recidyvistams kyla psichologinių problemų, kurios ilgainiui gali virsti patologijomis.

Visi šie veiksniai daug labiau padidina riziką, kad išėjęs iš įkalinimo vietos recidyvistas, susiklosčius sudėtingai situacijai, pasirinks kriminalinę aplinką, o keliamų tikslų sieks neteisėtais būdais.

Literatūra

1. Хохряков Г. Ф., Саркисов Г. С. Преступления осуждённых, причины и предупреждение. – Ереван, 1988.
2. Иншаков С. М. Зарубежная криминология. – Москва, 1997.
3. Cohen A. Delinquent Boys, The Culture of the Gang Glencoe. – New York, 1955.
4. Блохин Ю. И. Влияние тюремной субкультуры на воспроизводство рецидивной преступности корыстной направленности // Преступления в сфере экономики. – Ростов–на–Дону, 1998.
5. Хохряков Г. Ф. Криминология. – Москва, 1999.
6. Коломытцев Н. А. Особо опасный рецидив преступлений и борьба с ним. – Москва, 1999.

Criminal Subculture and its Influence to Recidivism

*Doctoral Candidate A. Petkus
Law University of Lithuania*

SUMMARY

Already long time the criminologists, the lawyers and experts of other branches of a science study the reasons and conditions of recidivism as negative and even destructive social phenomenon, search for methods how to neutralize their negative influence on recidivism. But until now the criminal subculture in prisons, that is factors having a very high influence on recidivists' personality and on recidivism is not enough analysed in the Lithuanian literature.

A concept of the criminal subculture, analysis of the main aspects of its' development, socialpsychological recidivists' performance elements, which are transformed under influence of social isolation and inconsistencies between the legal and informal normative systems, and later determine the recidivists' criminal behavior risk are presented in this article.

